

Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Presentation av betänkande av Utredningen om kommuners och regioners beredskap (Fö2023:02)

Minister för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin
Särskild utredare, Carl Fredrik Graf

Ökad takt i uppbyggnaden av det civila försvaret

- Allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskrigets slut
- Regeringen genomför den största upprustningen av totalförsvaret sedan 1950-talet
- Historiskt stora summor till det civila försvaret
  - Införandet av en ekonomisk planeringsram
  - Totalt utgifter på ca 8,5 miljarder kronor 2025
  - Totalt utgifter på ca 15 miljarder kronor årligen från 2028 och framåt

Kommuners och regioners ansvar

- Har ett mycket omfattande samhällsansvar inför och under fredstida kriser och höjd beredskap
  - Ska därför förebygga, motstå och hantera kriser och olyckor av varierande art och omfattning i hela hotskalan
- Regelverket som hittills styrt kommuners och regioners ansvar i detta hänseende inte anpassat för rådande omvärldsläge
- Utredningen tillsattes i april 2023

Utredningens uppdrag i huvudsak

- Kärnan i uppdraget har varit att analysera vilket grundläggande ansvar och vilka huvudsakliga uppgifter som kommuner och regioner bör ha i fråga om förberedelser för och verksamhet under fredstida kriser och höjd beredskap
  - På grundval av det föreslå en mera ändamålsenlig och utförlig reglering än den i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)
- En annan väsentlig del av utredningens uppdrag har bestått i att analysera ändamålsenligheten och effektiviteten i statens ordning för styrning, uppföljning och finansiering av kommuners och regioners förberedande uppgifter inför fredstida kriser och höjd beredskap
  - Vid behov föreslå en förändrad ordning

En ny lag ska ersätta LEH

- En ny lag föreslås ersätta LEH eftersom den lagen i väsentliga avseenden inte ställer de krav som bör ställas på kommuner och regioner inför främst mycket omfattande och svårartade fredstida kriser och höjd beredskap.
- Den nya lagen ska betecknas: **lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap.**
- Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027. Dock föreslås bestämmelserna i den nya lagen om länsstyrelsernas tillsyn träda i kraft först den 1 januari 2029.

Kommuner och regioner ska ha en grundläggande verksamhetsförmåga under fredstida krissituationer och höjd beredskap

- Enligt den nya lagen ska kommuner och regioner ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att fullgöra sina författningssenliga uppgifter och upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter under fredstida krissituationer och höjd beredskap (grundläggande verksamhetsförmåga).
- Kommuner och regioner ska ha denna grundläggande verksamhetsförmåga utifrån lokala och regionala förhållanden samt den strategiska betydelse eller utsatthet som en kommun eller region har om Sverige blir utsatt för ett väpnat angrepp.
- Den grundläggande verksamhetsförmågan ska således utifrån kommuners och regioners varierande verksamhetsförutsättningar vara anpassad till de förhållanden som befaras råda under fredstida krissituationer eller höjd beredskap.

Särskilda verksamhetskrav på kommuner och regioner

Särskilda samlingsplatser

- Varje kommun ska ha tillgång till en eller flera särskilda samlingsplatser för dem som bor eller annars regelbundet vistas i kommunen för det fall ett beslut om utrymning behöver verkställas inom kommunens geografiska område, eller om det annars finns särskilda skäl att använda sådana platser, under kvalificerade fredstida krissituationer eller höjd beredskap.
- En särskild samlingsplats ska även kunna utgöra mottagningsplats för utrymda eller flyende personer från andra kommuner under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap samt för utlänningar som under höjd beredskap söker skydd i Sverige på grund av krig i deras hemländer. Med mottagningsplats avses inte en inkvarteringsbostad eller annat boende.

Särskilda verksamhetskrav på kommuner och regioner

- På en särskild samlingsplats ska det finnas tillgång till dricksvatten, elektricitet, värme, sanitets- och hygienmöjligheter, första hjälpen åt skadade, information, möjligheter till elektronisk kommunikation samt annan likartad hjälp. Enskilda ska under en kortare tidsrymd kunna vistas på en särskild samlingsplats.

Särskilda verksamhetskrav på kommuner och regioner

Hjälp vid användning av skyddsrum eller andra skyddade utrymmen

- En kommun ska utarbeta de planer och vidta de förberedande åtgärder som behövs för att kommunen, regionen, staten och privata aktörer som berörda verksamhetsutövare ska kunna hjälpa skolbarn och skolungdomar samt äldre personer och personer med funktionshinder som bor i vissa särskilda boendeformer att omedelbart komma i skydd i skyddsrum eller annat skyddat utrymme vid ett väpnat angrepp.
- En region ska utarbeta de planer och vidta de förberedande åtgärder som behövs för att regionen och privata aktörer som berörda verksamhetsutövare ska kunna hjälpa patienter som är intagna på vårdinrättningar inom regionen att omedelbart komma i skydd i skyddsrum eller annat skyddat utrymme vid ett väpnat angrepp.

Särskilda verksamhetskrav på kommuner och regioner

Verkställighet av utrymningar och inkvarteringar

- Kommunerna ska ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att under höjd beredskap kunna verkställa beslut om utrymningar inom sina geografiska områden.
- Vidare ska kommunerna ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att kunna inkvartera dem som har utrymts eller flytt från andra kommuner under höjd beredskap.
- En kommun ska vidta de särskilda förberedande åtgärder som behövs för att kommunen ska kunna uppfylla ovanstående särskilda verksamhetskrav.

Ordningen med överenskommelser mellan staten och SKR bör inte längre tillämpas

Den sedan lång tid tillämpade ordningen med återkommande överenskommelser mellan staten och medlems- och arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner avseende åtgärder inför fredstida krissituationer och höjd beredskap bör inte längre tillämpas när den nya lagen träder i kraft.

Utredningen bedömer att den nuvarande ordningen med överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner varken är en ändamålsenlig eller effektiv form för att styra och tillföra medel till kommuner och regioner för deras planering och förberedande åtgärder enligt den nya lagen inför kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Ordningen kan inte heller anses vara lämplig med hänsyn till regleringen i 8 kap. 2 och 3 §§ regeringsformen. Enligt de föreskrifterna ska statens styrning av kommuner och regioner ske genom lag eller förordning som har stöd i lag om styrningen innebär åligganden för kommunsektorn.

Kommuners och regioners utökade och nya uppgifter medför stora kostnadsökningar för staten

- De författningsförslag som utredningen lämnar förväntas leda till nya stora löpande kostnader och nya stora anskaffnings- och investeringskostnader för kommunerna och regionerna under den närmaste femårsperioden.
- Utredningens författningsförslag avseende kommuner och regioner förväntas medföra utökade kostnader för staten med totalt cirka 13,5 miljarder kronor under åren 2027–2031 avseende statlig ersättning till kommuner eller regioner.

Kostnadsökningar för länsstyrelserna

- De författningsförslag som utredningen lämnar förväntas leda till nya stora löpande kostnader för länsstyrelserna hänförliga till ett stort antal nya årsarbetskrafter.
- Länsstyrelserna bör under åren 2027–2031 tillföras totalt 100 nya årsarbetskrafter. För år 2027 förväntas kostnaden för detta att uppgå till 45 miljoner kronor, 90 miljoner kronor för år 2028, 115 miljoner kronor för år 2029 och 140 miljoner kronor årligen under tidsperioden 2030–2031.
- För åren 2027–2031 förväntas länsstyrelserna alltså behöva tillföras totalt 530 miljoner kronor.